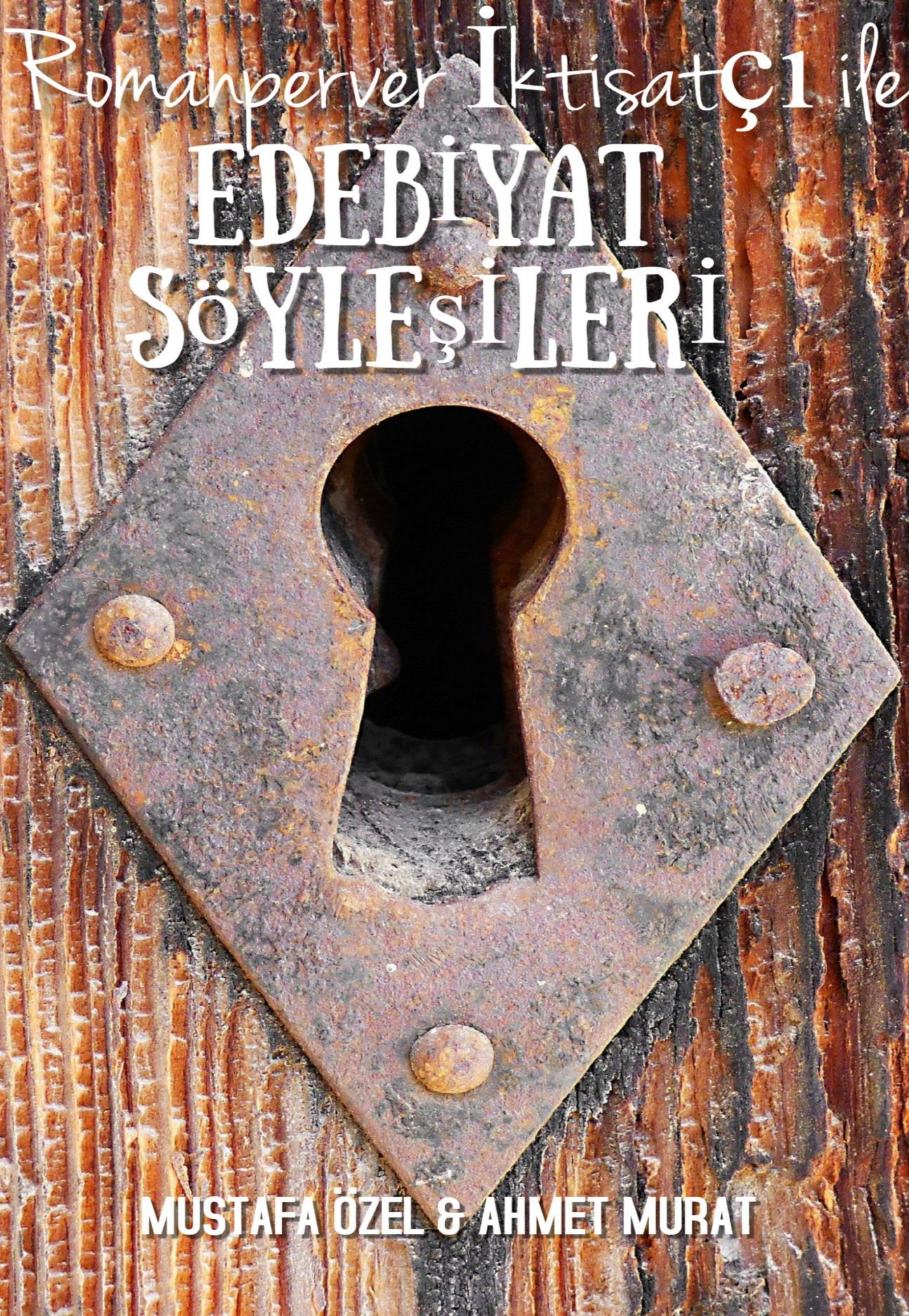
Fall October 17, 2020

Romanperver İktisatçı ile Edebiyat Söyleşileri

Muhammet Negiz

Romanperver İktisatçı ile
EDEBİYAT
SÖYLEŞİLERİ
MUSTAFA ÖZEL & AHMET MURAT

Romanperver İktisatçı ile

EDEBİYAT SÖYLEŞİLERİ

MUSTAFA ÖZEL & AHMET MURAT

Mustafa Özel & Ahmet Murat**,**
"Romanperver İktisatçı ile Edebiyat Söyleşileri", TRT 2
(Transkripsiyon, dipnotlar ve düzenleme: Muhammet Negiz),
17.10.2020

MUSTAFA ÖZEL

Ağrı'da doğdu (1956). Naci Gökçe Lisesi (1974) ve Boğaziçi Üniversitesi İİBF mezunudur (İktisat, 1980). İstanbul Bankası, Türkiye Dış Ticaret Derneği, Ülker, Çilek, BİSAV ve MÜSİAD gibi kurumlarda yöneticilik/danışmanlık yaptı. Marmara Üniversitesi'nden Yüksek Lisans ve Doktora dereceleri aldı (İktisat Tarihi, 1991/99).

Dergâh, İzlenim, Anlayış, Nihayet ve Arka Kapak dergilerinde yazdı. İstanbul Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesidir.

Kitapları

-

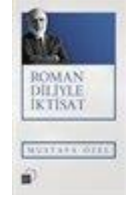
Sosyal Teori ve Sosyoloji
-

Yöneticilik Dersleri
-

Aklıkarışıklar İçin Kılavuz
-

Stratejik Liderlik
-

Jeopolitik ve Jeokültür
-

Roman Diliyle Siyaset
-

Roman Diliyle İktisat

-

Yönetebilen Türkler
-

Romanperver İktisatçı
-

Roman Diliyle İş Hayatı[1]

[1] Bkz: https://www.kureyayinlari.com

EDEBİYAT SÖYLEŞİLERİ: ROMANPERVER İKTİSATÇI

Konuk: Dr. Mustafa Özel | 17. Bölüm

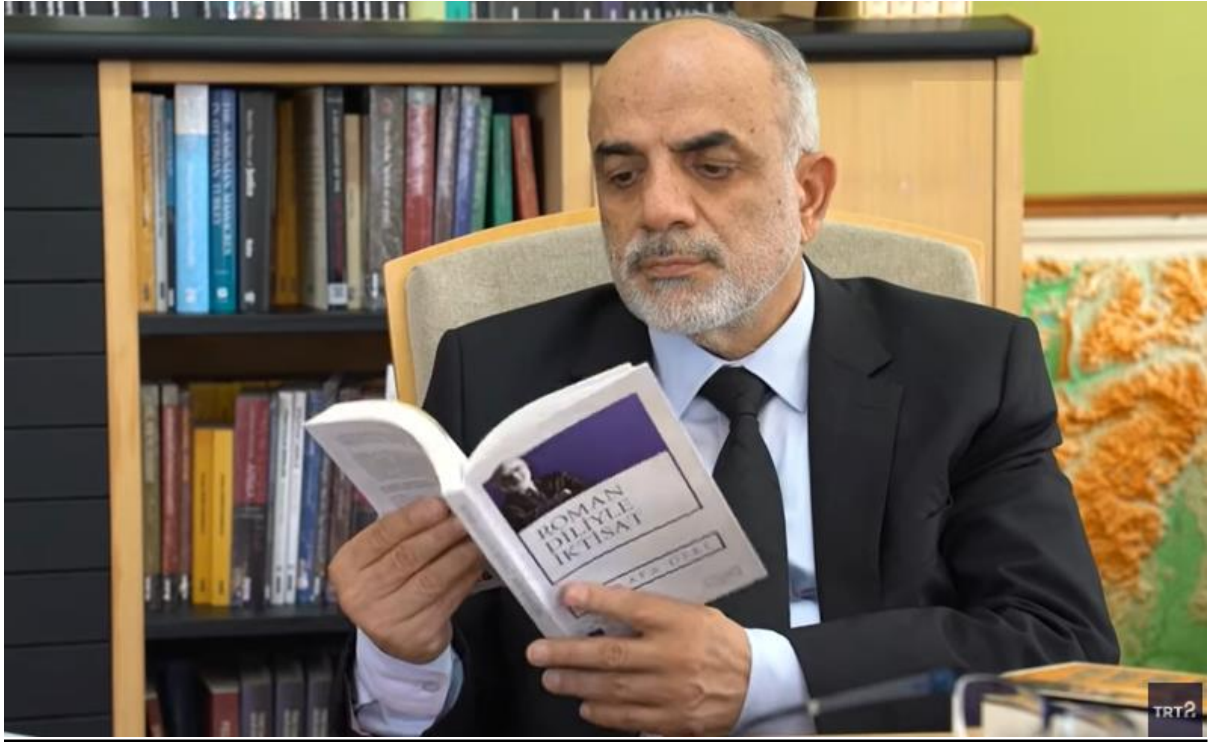
Ahmet Murat'ın hazırlayıp sunduğu Edebiyat Söyleşileri'nin bu bölümünde yazar Mustafa Özel ile yeni kitabı **"Romanperver İktisatçı"** üzerinden iktisat ve romanın ilişkisini konuşuyoruz.

Ahmet Murat: *Edebiyat Söyleşileri*'nde bugün konuğumuz değerli yazar Mustafa Özel… Hocam, hoş geldiniz. Safa getirdiniz.

Mustafa Özel: Hayırlı günler diliyorum.

Ahmet Murat: Hayırlı günler hocam. Bir görüntümüz var hazırladığımız. Hem sizden de bahseden hem de kitaplarınızdan bahseden… Onu izleyelim, sonra sohbetimize başlayalım…

MUSTAFA ÖZEL HAKKINDA…

Mustafa Özel, yeni kitabı "Romanperver İktisatçı"da modernliğin bir üçkağıt olduğunu şu sözlerle anlatıyor: ***"Üç matbu kağıt… Kâğıt para, gazete ve roman…"***

Romanperver İktisatçı, **Özel**'in edebi bir tür olan romanla iktisadı, siyaseti, sosyolojiyi ve tarihi harmanlayarak gerçekleştirdiği bir okuma sürecinin üçüncü kitabı… Daha önce aynı vadide iki kitaba imza attı **Özel**… ***Roman Diliyle İktisat*** ve ***Roman Diliyle Siyaset***…

"Edebiyat bizi kalbe yaklaştırır ve kalp olandan sakındırır" diyen Özel; "***Marks, Weber ve Durkheim'ın eserlerine 'toplumbilim' diyorsak, Balzac, Dickens ve Tanpınar'ın yazdıklarına da 'romanbilim' demeliyiz"*** mottosundan hareket ediyor… Böylece *"roman"* denilen, gerçeklerle dopdolu hakikatsiz hikâyenin sadece yazarının değil, yazıldığı zamanın, kültürün ve coğrafyanın da eseri olduğunu anlıyoruz...

Mustafa Özel, 1956'da Ağrı'da dünyaya geldi. Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden mezun olan Özel, yüksek lisans ve doktorasını Marmara Üniversitesi'nde tamamladı. Bankacılık, dış ticaret ve sanayi sektörlerinde yönetici ve danışman olarak çalıştı…

Yazıları Dergâh, İzlenim, Anlayış, Nihayet ve Arka Kapak dergilerinde yayınlandı. Akademik ilgi alanları ***iktisat*** ve ***iktisadi düşünce tarihi, yöneticilik*** ve ***yönetim düşüncesi tarihi, küçük işletme yönetimi, iş ahlakı*** olan Mustafa Özel'in yayınlanmış pek çok kitabı ve tercümesi bulunuyor…

Ahmet Murat: Hocam, yeni kitap hayırlı olsun evvela… ***Romanperver İktisatçı***… Şimdi bu kitap konuşmalardan oluşuyor… Bir kısmı konuşmalar… Bir kısmı da sizin roman ve etrafında başladığınız kitaplara… Yani ***Roman Diliyle İktisat*** ve ***Roman Diliyle Siyaset*** kitaplarınıza girmemiş bazı yazılarınızdan oluşuyor… Onun detaylarına gireceğiz.

Şimdi, siz aslında hocam, çok erken… Yani son bir-iki yılın işi gibi görünüyor bu kitaplar… Evet, yani kitapların yayını böyle ama sizin bu meseleye ilgi duymanız, ilk yazıları yazmanız daha eskilere dayanıyor…

Mustafa Özel: 1990…

Ahmet Murat: 90'lara dayanıyor…

Mustafa Özel: Evet… Dergâh dergisinin ilk sayısında başlamıştım ve ilk yazımı **Kara Kemal** ile ***Ferit Sakarya***'ya ithaf etmiştim…

Ahmet Murat: Kara Kemal… **Kurt Kanunu**'ndaki **Kara Kemal?**

Mustafa Özel: Evet…

Ahmet Murat: Roman kahramanına…

Mustafa Özel: Evet… İki kurgu kahramanına ithaf etmiştim… Biri **Adalet Ağaoğlu**'nun… Öbürü de **Kemal Tahir**'in…

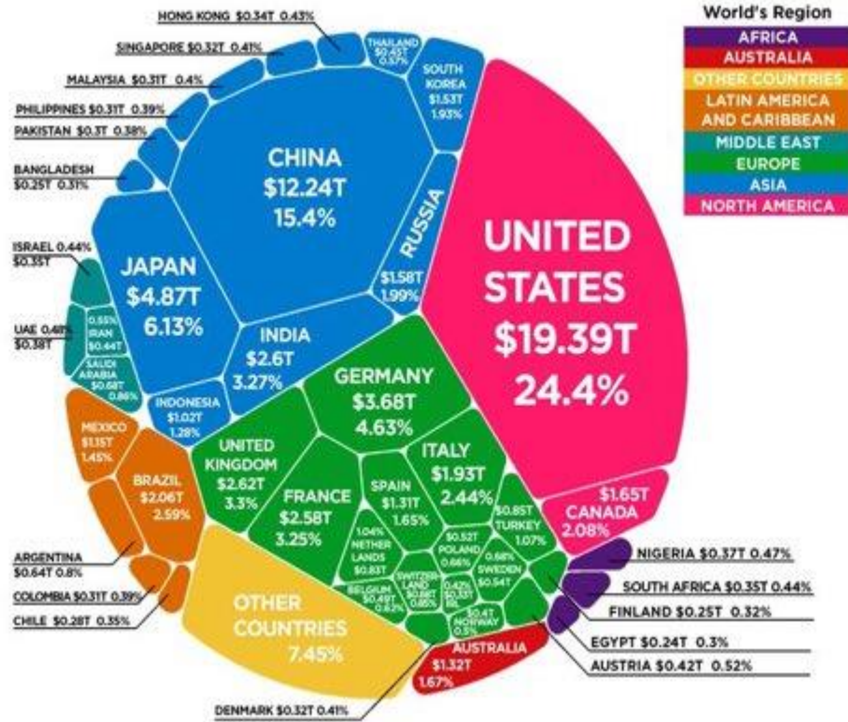
Ahmet Murat: Evet… Ama son 10 sene içerisinde daha ağırlıklı bir biçimde romana yöneldiniz… Bir iktisatçı olarak romana bu ilginin sebebi nedir? Arka planı nedir? İsterseniz oradan başlayalım…

Mustafa Özel: Benden kaynaklanan sebepler var… Yani ***"romanperver"*** oldum… Roman ikinci vatanım gibi oldu deyim yerindeyse… Çünkü bilimlerin yanısıra insana dair gerçekliğin -*özellikle iç gerçekliğin*- en iyi romanlarda seslendirilmiş olduğunu hissetmeye başladım.

Bir de içinde yaşadığımız dünya ile ilgili kısmı var... Dünya ekonomisi giderek -*bizim ÖSS tabirlerini kullanırsak*- ***sayısal*** olmaktan çıktı, ***sözel****leşti*… Şu anda dünya ekonomisi büyük ölçüde **söz**ün etrafında dönüyor...

Ahmet Murat: Ne demek bu?

Mustafa Özel: Bir şairin özellikle bunu çok iyi anlaması lazım… Dünyada bir sermaye var. Kapitalist bir sistem içinde yaşıyoruz. ***Kapital-izm***… Yani bir sermaye rejimi… Fakat bu sermayenin yüzde 99'u şu anda finans sermayesi haline gelmiş bulunuyor… Yani yiyoruz-içiyoruz, otomobile biniyoruz… Bütün bu gerçek/reel şeylerin üretimleri, ticaretleri (yüzde) bir tutuyorsa sadece kâğıtlar etrafında döner… Hatta kâğıtlar bile değil… Elektronik işaretler, rakamlar etrafında dönen bir finansal ekonomi var… Bu toplamın yüzde 99'unu tutuyor... Somutlaştırırsak daha iyi anlaşılır…

Mesela, bir yandan ***diyelim ki***; bu yediğimiz-içtiğimiz şeyleri alıyoruz… Bunların ülkeden ülkeye bir günlük ticareti 50-60 milyar dolardır[2]. Hâlbuki bir günlük toplam alışveriş dünyada 5 trilyon dolardır. Yani, bunun 4 trilyon 950 milyar dolarının gerçeklikle bağı yok… Dolaylı var… Hiç yok diyemem… Dolaylı var…

[2] The $80 Trillion World Economy in One Chart, https://www.visualcapitalist.com/80-trillion-world-economy-one-chart/ , Muhammet Negiz.

Yani, aslında oynuyoruz. Ne oynuyoruz?

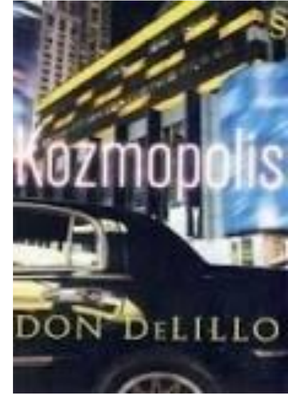
Birtakım organize kurumların vaatlerine oynuyoruz, sözlerine oynuyoruz… İnsanlar, bunların hisselerine niye bu kadar değer biçiyorlar? Onların gelecekte yaratacaklarına inandığımız kazanca oynuyoruz…

Ahmet Murat: Yani hayale…

Mustafa Özel: Hayale oynuyoruz. Vaade… Söze oynuyoruz aslında… Bir söz var ortada… O sözün arkasındaki ağıza itimat ediyorsak eğer, o kadar fazla değer veriyoruz…

Piyasalar eskiden mekândaydı… Yani otomobili, ayakkabıyı, soğanı, patatesi bir mekânda üretir; bir mekânda alır-satardık. Şimdi piyasalar, **mekânda** değil… **Zaman**da… Ve gelecek zamanı emiyoruz… Bunu da en iyi anlatan romancılardır…

Mesela, ben aşağı-yukarı 4-5 aydır **Don DeLillo**'nun ***Kozmopolis*** romanını çeşitli dergilerde anlatmaya çalışıyorum… Çünkü bu romanda tipik bir finansal oyuncu var… Boşluğa oynamıştır…

Ahmet Murat: Hangi dönemi anlatıyor hocam?

Mustafa Özel: ***Kozmopolis*** yeni bir roman… 2000 yılında kurgulanmıştır… 2003 yılında yayınlanıyor ama 2001'den önce kurgulanıyor… 2000 yılındaki New York'taki bir günü… Limuzinde geçen bir günü anlatıyor… Fakat şunu anlatmaya çalışıyor:

"Ey toplumbilimciler! Her biriniz gerçeğin bir köşesine projektör tutmuşsunuz. Ondan başka bir şey görmüyorsunuz.

Mesela, ey iktisatçılar! Finans diyorsunuz, başka bir şeyi gözünüz görmüyor…

Ey siyaset bilimciler! Siz, sadece terör diyorsunuz. Başka bir şeyi gözünüz görmüyor…

İşte, benden size bir mesaj! Sizin finans ve terör dediğiniz, aynı şeydir!"

Dolayısıyla, roman boyunca bunu anlatmaya çalışıyor: ***"Finanstan başka terör yok!"***

Ahmet Murat: Bu, ilginç bir yere geldi… Bir roman… Romanlarda kuram yok. Yani, romanlar hayatın bir tür simülasyonunu, bir tür benzerini yaratıyorlar… Hayata benzeyen bir şeyler yapıyorlar ama tam hayat da değil… Kurgu o aynı zamanda… İçinde kuram da, teori de yok gibi… Teori de olsaydı… Hadi, **Kemal Tahir** ve benzerlerini bir kenara koyarsak; teori de yok, kuram da yok… Diğerlerinde ise kuramlar var… Acaba romanların saydığınız sosyal bilimlere göre kavrama bakımından kabiliyeti ve avantajı bu kuramsal gevşekliği mi acaba?

Mustafa Özel: Aslında güzel ifade ettiniz… Ben ona şöyle diyorum: ***"Toplum bilimleri monolojiktir…"***

Ahmet Murat: Monolojik…

Mustafa Özel: Yani, tek mantığı, tek bakış açısını yansıtır… ***"Ben diyorum ki…"*** Bazı romancılar da böyledir… **Kemal Tahir** dediniz… Mesela, **Kemal Tahir**, çok iyi bir mütefekkirdir, çok kötü bir romancıdır… Çünkü romanında sürekli kendisi konuşmaya çalışır…

Bırak! Kahramanların konuşsun aslında… Biz onu hissederiz… Yani, sürekli kahramanları Kemal Tahir'in anlatmak istediği şeyi anlatmaya çalışırlar... **Necip Fazıl**'da da var... Diğerlerinde de var…

Halbuki gerçek roman, ***"diyalojik"t***ir.. Hatta ***"multilojiktir"***... Yani, en az iki kişi konuşur ya da çoklu bir konuşma vardır… Bütün bunların ortaya çıkmasına imkân veren bir türdür bu…

Bence bilimlerin de üstünde bir imkân sunuyor bu… Yani, tek kuram yoktur… Çok sayıda yaklaşım vardır. Bunların özgürce harmanlanması vardır. Romancı bir yanda -evet- bir dünya yaratıyor… Haşa, bir tür tanrıdır. ***Hubris duygusu***yla, ***tanrı pozu takınma hissi***yle yazar… Bir yandan da kendisinin külli iradeye sahip olmadığını bilir…

Ahmet Murat: Ama o kahramanlara sözü geçiyor yani…

Mustafa Özel: Sözü geçemez! Sözü geçtiği müddetçe, kötü roman yazar… Yanlış roman yazar…

Ben onun için **Halide Edib**'i **Peyami Safa**'dan çok üstün görüyorum… Müdahale ettiğiniz zaman, roman metin olmaktan çıkar…

Ahmet Murat: Şimdi anladım… Sizin ***"Sis"*** romanıyla alakalı söylediklerinizi hatırladım. Değil mi?

Mustafa Özel: Evet… Yani, "***Sis***" romanında, intihara karar veriyor kahraman… Yazar'a gidiyor…

Ahmet Murat: Unamuno'nun kitabı bu arada…

Mustafa Özel: Evet… Unamuno diyor ki; "***İntihar etme...***" Kahraman, "***ne karışıyorsun?***" diyor. "***Ben özgür değil miyim?***" Unamuno, "***Hayır, sen benim hayalimin eserisin***" diyor. Kahraman, "peki" diyor, "***Don kişot ne olacak?***"

Yani, 300 sene o zaman… 1905'te yazılmış ***Sis*** romanı…

Kahraman diyor ki;
-"300 sene önce Cervantes, Don Kişot'u yazdı… Kim Cervantes'i hatırlıyor? Şu anda herkes Don Kişot'tan söz ediyor. Önemli olan benim. Sen, benim kaderimi keyfine göre yazamazsın!"

Balzac'a atfediyorlar[3]… Ağlıyormuş bir gün… Çok hüzünlü… Ağlamaklı…
-Ne oldu?

Balzac:
-Ölecek galiba…

Etraftakiler:
-Kim Ölecek?

Zannediyorlar ki hepsi… Balzac'ın bir arkadaşı… Bir aile ferdi…

Balzac, ***"Hayır"*** diyor. ***"Son yazmakta olduğum romanın kahramanı…"*** (Ölecek.)

Etraftakiler:
-İş mi bu ya? Öldürmezsin, olur biter!

Balzac:
-Deli misiniz ya? Ben bir insanın kaderini değiştirebilir miyim?

[3] Görsel kaynak: www.alamy.com

Belki idealize edilmiş bir şeydir bu ama gerçek roman budur! Yani, roman kahramanları kukla değildir. Onların hayatlarına müdahale ettiğiniz ölçüde romancı olmaktan uzaklaşırsınız.

Ahmet Murat: Uzaklaşabilirsiniz…

Ahmet Murat: Hocam, şöyle bir ifadeniz var: ***"Goethe, Marks kadar -hatta ondan daha ileri- bir iktisat bilgisine sahiptir."*** diyorsunuz[4]… Bunu mecazi anlamda mı diyorsunuz?

Mustafa Özel: Hayır. Gayet somut anlamda söylüyorum. Hatta ben, **Goethe** ile **Marks Weber**'i zıtlaştırıyorum…

"Marks Weber…"

Marks Weber benim uydurmam olan bir isim… Yani, **Karl Marks** ile **Max Weber**'in karması… Bu ikisi… Yani **Marks** ile **Weber**, son 150-200 yılda... Aşağı yukarı son 150 yıl diyelim… Dünya sosyolojisinin -*sadece Batı sosyolojisinin değil*- iki büyük kutbu… *Sağ ve sol kutupları* diyelim biz bunlara… Fakat ikisinin ortak yanı şudur:

"İkisi de diyor ki; Kapitalizm… Modernlik… İnsan toplumunu büyüden kurtarmıştır… Kapitalizm, büyü bozucu bir sistemdir. İnsanlar, büyülerin (dinlerin) etkisi altındaydılar. Bu yeni "aydınlık" geldi, büyüden kurtulduk."

---

[4] Görsel kaynak: https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2018/10/13/shakespeare-goethe-ve-marx-parayi-tartisiyor/ , Muhammet Negiz.

Hâlbuki **Marks'**tan 15-20 yıl önce… Daha doğumundan önce… **Weber'den** yarım yüzyıl önce… **Goethe**, **Faust**'un 2. cildinde, ***"Hayır!"*** diyor, ***"İnsanlık, kâğıt para üzerinden gerçek büyü alanına girmiş bulunuyor."***

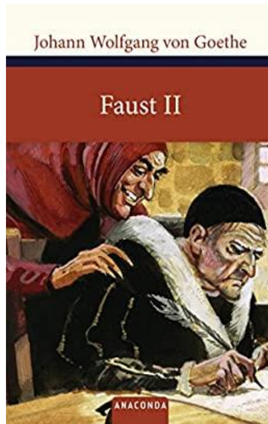
İnsanlık tarihinde, ilk gerçek çaplı büyülenme kâğıt para büyüsüdür. Çünkü kâğıt para, para değildir; simyadır, büyüdür. Bu büyü üzerinden hükümdarlar, sınırsızca borçlanma hakkı elde ederler. Borçlarının hem geri ödemesini hem de faizini halkın sırtına yüklerler. **Kağıt para, hükümdarın borcunu halkın borcu haline getiren emsalsiz bir büyü sistemidir.**

Keşke vaktimiz müsait olsaydı da sadece bunu konuşsaydık… **Goethe**'yi iktisadi fikirler bakımından **Marks**'tan da, **Smith**'ten de (ileri buluyorum)…

Belki bir Keynes ile mukayese edebiliriz… **Keynes**'in esas ilhamını **Goethe**'den aldığı kanaatindeyim[5]. Çünkü o da bize -aslında- hayvan ruhların egemen olduğu bir büyü sistemi tarif ediyor. Onun genel teorisinin özü budur.

Ahmet Murat: Peki, hocam… Romancılar, yaptıklarının farkındalar mı veya ne kadarı farkında sizce? Mesela, **Goethe**'nin iktisatla alakalı öngörüleri, ön alışı ve diğerlerinin?

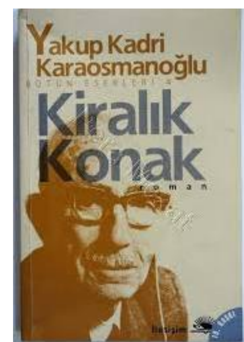
Mustafa Özel: Goethe özellikle farkındaydı… ***Faust-II*** bittiği zaman -1831- , ***"yayınlamayın"*** dedi. ***"Bu aptal eleştirmenler anlamayacaklar ve saldıracaklar. Yaşım da epey ileri… Tahammül edemeyeceğim. Ben öldükten sonra yayınlayın."*** dedi.

Bir yıl sonra öldü. Ondan sonra yayınladılar. **Goethe** bunun farkındaydı. Ama farkında olsunlar-olmasınlar romancı kalibresi varsa o kadar önemli bir şey yapıyor ki…

Mesela, **Yakup Kadri**'yi ele alalım… Ben **Yakup Kadri**'yi bir fikir adamı olarak ne **Kemal Tahir** ile mukayese ederim, ne **Necip Fazıl**'la mukayese ederim…

Yani, ikisinin de gerisinde bulurum. Mukayese bile etmem! Ama bir romancı olarak ikisinin de çok çok üstündedir…

Bir tek örnek vereyim: İlk romanı… Yirmili yaşlarda yazmıştır… ***"Kiralık Konak"***... ***Kiralık Konak*** romanının içi bomboş olsa, içinde hiçbir şey olmadan sadece başlığı ***"Kiralık Konak"*** çok şeyi anlatıyor…

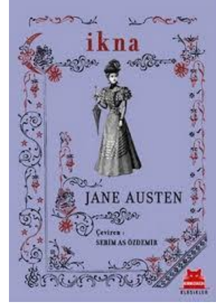
[5] Keynes görsel kaynak: www.pinterest.com

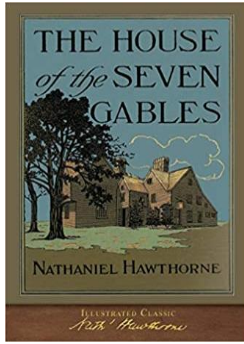
Yani, aristokrat sınıf çökmüştür… Yeni bir sınıf, yeni bir zümre ortaya çıkıyor. Konakların kiraya verilme vakti gelmiştir.

Ahmet Murat: Bu ihtimal belirdi…

Mustafa Özel: Tabii! Yani, bu durum romanın ilk cümlesinde de var: ***"Zamanlar değişti… İstanbul'a Mısırlılar üşüştü… Artık yazlıklara yabancılar gelmeye başladılar…"***

Gelmişse ne olacak? Artık aristokrat sınıfın masrafları artmış, gelirleri azalmış… Yalıları, konakları kiraya vermek ya da satmak zorundalar. Bu İngiltere'de **Jane Austen** ile başladı. Onun ***"İkna"*** romanı…

Amerika'da **Natalie Hawthorne** ile başladı. Onun "***Yedi Çatılı Konak"*** romanı mesela… Bunlarda hep kiraya verilen ama bir türlü de verilemeyen, sıkıntı doğuran…

Mesela, ***"Hangi adi herife vereceğiz?"*** demeye getiriyorlar… Yani, kendilerini o kadar yüksekte görüyorlar ki… Hâlbuki düşmüşler…

Yani, bunu ***"toplumbilim"*** elbette anlatır. Ben sosyolojinin, tarihin, antropolojinin, diğer sosyal bilimlerin değerini inkâr etmiyorum. Hatta o bilimlerden birazcık nasibim olmasaydı, bu romanları bu şekilde anlamazdım diyorum...

Fakat romanı es geçiyoruz. Romanlarda, bütün bu toplumsal gelişmeler çok daha derin bir ***"kuramsal yaklaşımla"*** -diyeyim- ele alınıyor.

Hem analiz var… Parçalara bölüyorsunuz. Her bir parçaya projektör tutuyorsunuz ama onunla yetinmiyorsunuz… Sonra hepsini bütünleştiriyorsunuz.

Roman hem ayırır, hem bütünleştirir… Toplumbilimde bu yok…

Ayırıp… "Analitik" diyoruz… Orada kalıyor…

Ahmet Murat: Sentetik...

Mustafa Özel: Tabii! Onu bütünleştirme imkânı, bilimde roman kadar olmuyor.

Ahmet Murat: Hocam… Şimdi, sizin kitaplarını okuyan izleyicilerimiz vardır… Belki, ilk defa dinleyen ve ne yapmak istediğinizi anlamaya çalışan izleyicilerimiz de vardır.

Bir roman üzerinden aslında bunu konuşsak… Yani, bir örneklem seçerek…

Mesela, ***Don Kişot*** uygun mudur hocam bunun için? Veya ***Don Quijote***[6] mi diyoruz?

Mustafa Özel: ***Don Kişot*** diyelim biz… Türkçe nasıl ifade edilmişse…

Ahmet Murat: Ya da ***Sinekli Bakkal*** belki… Yine sizin çok önem verdiğiniz bir roman…

Mustafa Özel: İkisi üzerinden ilerleyelim…

Ahmet Murat: Nasıl okumalıyız onları? Veya siz nasıl okuyorsunuz? Oradan sosyal bilimlere de malzeme çıkacak hangi yorumlara ve neticelere ulaşıyorsunuz?

Mustafa Özel: Bu… Yeni çıkacak kitabımda, "Romanperver İktisatçı"da ***Don Kişot*** üzerinde epey duruyorum… ***Don Kişot*** -çünkü- ***"ilk modern roman"*** kabul ediliyor aynı zamanda… Bana göre, aynı zamanda ***kadim olanın son savunusu*** gibidir. Bir kere, kitap okuyarak **"kafayı yemiş"**tir. -*Bunlar şövalye romanlarıdır. Olsun.*-

Netice itibariyle, her şeyi, o okuduğu şövalye romanlarındaki hayata göre tanzim etmeye çalışıyor[7].

Şu duyguyu almış kitaptan:
"İnsanlığın adalet duygusu zayıflamıştır. Hakkaniyet duygusu zayıflamıştır. Her yerde haksızlık hüküm sürmektedir. Bir de aşk, anlamını kaybetmiştir. Aşk dediğin biraz karşılıksız olmalıdır…"

Don Kişot, bunları temsil etmek için aslında serüvene çıkıyor… Atı oluyor... Mızrağı oluyor… Tepesine bir şey bulmaya çalışıyor. Fakat nereye gidecek? At nereye giderse oraya gidecek…

---

6 Okunuşu: Don Kihote...

7 Görsel kaynak: https://cdn-images-1.listennotes.com/podcasts/don-quijote-cap-6-7/don-quijote-de-la-mancha-cap-J1cl5x6j2CO-FxiV2OLmknN.1400x1400.jpg

Derken… Bir yardımcı buluyor. Fakat o yardımcı modern bir tip… Senin gibidir, benim gibidir… Bu, geride kalmış olan… Eski sisteme saplanıp kalmış olan.. Kitaba sığınmış olanı modernize etmeye çalışıyor. Bugüne getirmeye çalışıyor.

Mesela, diyelim ki… Dayak yiyorlar… Yüzleri, gözleri kan içinde…

Sanço diyor ki:

-Efendim, bana Cezire'nin valiliğini hediye ettin…

Bir vaatle başlıyor… Aristokratik bir anlaşma var:

-Bir fethe çıkacağız. Fethi yaparsak filanca yerin valiliğini sana vereceğim.
"Ama" diyor. "Bak, başımızdan beladan kurtulmuyor. Bana sabit bir maaş… Sabit bir ücret bağlasanız… Hani evde çoluk-çocuk ekmek bekliyor."

Aristokratik bir ilişkiyi kapitalistik bir ilişkiye çevirmeye çalışıyor.

Don Kişot'un cevabı şu:
-Hangi kitapta var? Bana kitapta yerini göster, hemen yapayım.

Ahmet Murat: O da dogmatik yani?

Mustafa Özel: Tabii… Tabii… Çok şekle bağlı kalırsak, kafayı yemiş birisi… Ama aslında diyor ki:

"Öyle bir dünya doğuyor ki ilkeli davranmanın, kitaba göre hareket etmenin zorlaştığı ve bunu dile getirmenin "delilik" kabul edildiği bir çağa doğuyoruz."

Bunu öngörüyor… Bu, **İspanya**'da yazılıyor… *Henüz İspanya, kapitalistleşmiş değil* ama ayak seslerini hissediyor…

Romancı, geleceği öngörmeye çalışan bir insandır. Bir tür kâhindir aslında… Modern dünyanın kâhinidir romancı…

Mesela, yel değirmenlerinden sonra… Tabii… Her taraf yara bere…

Sanço diyor ki… (Yine senin, benim gibi… Ne yaparız?):

- ***İlaç bulalım! Merhem bulalım! Sürelim, iyileştirelim!***

Don Kişot… ***"Olmaz!"*** diyor. -*Adını tam hatırlamadığım*- ***"büyücü"*** var diyor. ***"Onun iksirini getir"*** diyor. ***"Ordan"*** diyor, ***"beni ikiye bölseler"... "Bak unutma"*** diyor. "Bir yarım" diyor… ***"Attan aşağıya düşmüş olsa… Öbür yarım at üstünde… Bunu al, öbürüyle yapıştır… O içkiden bir damla içir… Turp gibi olurum"*** diyor.

Ahmet Murat: Dünyanın büyüsünün bozulmadığı döneme ait...

Mustafa Özel: Evet… Ama **Sanço** diyor ki hemen:

-Cezire Valiliğinden vazgeçiyorum patron.

Aristokratik anlaşmayı bozuyor… ***"Bana bu iksirin/ilacın ya da şurubun formülünü ver"*** diyor; ***"Ben onun şişesini 5 riyalden satarım."***

Tam bir burjuva aklının çıkışını tasvir ediyor.

Yani, **Robinson Crusoe**'da buna benzer kehanetler görüyoruz… **Balzac**'ın romanlarında buna benzer kehanetler görüyoruz[8]…

Ahmet Murat: Robinson Crusoe... Neyi temsil ediyor… O da erken bir roman…

Mustafa Özel: Tabii… Robinson Crusoe'nun babası ona -yine senin benim babamın bize verdiği nasihati veriyor:

-Çok çılgınca işlere karışmayın. Sen denize açılmak istiyorsun… Deniz tehlikelidir. Orta yolu tut. Orta halli bir memur ya da bir şey ol! Rızkın böyle risksiz işlerden çıksın…"

Ama o, denize açılıyor. Yani, yeni, serüvenci, atılımcı Batı bireyini temsil ediyor ve babaya isyan ederek başlıyor...

Modern Batı tarihini ***"üç babaya isyanın tarihi"*** olarak özetleyebiliriz:

- **Gökteki babaya isyan;** Yani, Hristiyanlığın devre dışı bırakılması,
- **Tahttaki babaya isyan;** Fransız devrimi ve arkasından gelen yeni siyasi halk egemenliği fikri,
- **Ve evdeki babaya isyan;** Evdeki isyan Robinson Crusoe ile başlıyor… Bana göre Andre Gide'nin Kalpazanlar'ı ile son nokta konmuş oluyor.

[8] Görsel kaynak: https://c8.alamy.com/compes/m7t9k9/robinson-crusoe-y-hombre-viernes-una-litografia-coloreado-a-mano-desde-1874-m7t9k9.jpg

Robinson, çok para kazanıyor[9]… Brezilya'da çiftlikleri oluyor ama yetinmiyor. Hâlbuki yetinmesi lazım. İşte, kazandın kazanacağın kadar! Hayır. Sınırsız sermaye birikimi peşinde…

Yani, **Braudel**'in, **Wallerstein**'in, **Andre Gunder Frank**'ın bize anlattığı ***kapitalizmin sınırsız sermaye birikimi*** arayışı olmasının ilk izlerini **Robinson Crusoe**'da buluyoruz. Şimdi burada ***"kuram yok"*** diyebilir misiniz?

Bir kurama ilham verecek her şey var!

Ahmet Murat: Her şey var.

Mustafa Özel: Sonra o açgözlülüğü ile tabii büyük badireler atlatıyor… O adaya düşüyor… Adada tek başına tabiatı fethediyor. Tabiata söz geçiriyor ve tabiatın içine doğan insanlara... Bir zenci geliyor… Onu kendisine köle haline getiriyor ve ona isim veriyor. İsim verdiğinizin efendisisiniz!

Sonra… O kölenin babası geliyor. Onu putperest tutuyor… Oğlunu Hristiyan yaptığı halde onu öyle tutuyor… Yani, aslında çok uluslu yeni bir imparatorluk kuruyor…

Adayı terk ettiği zaman da onlara tapuyu vermiyor. Bölüştürüyor (adayı)... ***"Tapu bende kalsın, ne olur ne olmaz dönerim…"*** diyor. Bakın hala **Ortadoğu**'da dolaşıyorlar… Hiç çıkıyorlar mı? Yani, İngiliz, Fransız, Amerikalı, Ruslar ve diğerleri… "***Çok kaldık. Artık gidelim. Evimize, işimize bakalım"*** diyorlar mı?

Tapu? Tapuyu elde tutacaksınız. ***"Robinson Crusoe'nun çocukları"*** bunlar çünkü…

Ahmet Murat: Bir de ***Sinekli Bakkal'***dan bahsedebiliriz hocam…

[9] Görsel kaynak: https://nerdcast.net/wp-content/uploads/2011/09/robinson-crusoe.jpg

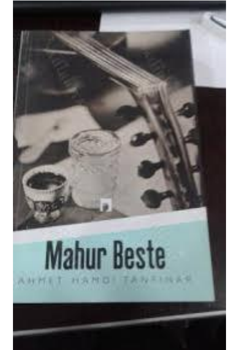
Mustafa Özel: Şimdi şöyle söyleyeyim… Benim şöyle bir genel formülüm var… Romanı anlamak bakımından… Diyorum ki; modernlik dediğimiz olay olmasaydı… Modernlik kavramıyla dile getirdiğimiz son 300-400 yılın gelişmeleri olmasaydı, roman adını verdiğimiz -*İngilizlerin fiction dedikleri*- bu edebi türe de ihtiyaç olmayacaktı. Çünkü bu edebi tür, zamanı ve parayı hikâyenin içine sokan bir türdür. Ve bize şu bilinci verir:

"Modernlik şu <u>üç kâğıdın</u> ortaya çıkardığı bir gelişmedir:

- Kâğıt para,
- Gazete,
- Ve roman…"

- ❏ Kağıt para olmasaydı, bildiğimiz haliyle kapitalizm olmazdı,
- ❏ Gazete olmasaydı, ulus olmazdı,
- ❏ Roman olmasaydı, birey olmazdı.

Şimdi biz bu üçüncüsü üzerinde duralım… İlk ikisi için fazla vaktimiz yok zannedersem… Yani, romanla nasıl birey olunur? Bunun aslında zirvesi, **Tanpınar**'ın ilk romanıdır: ***"Mahur Beste"***

Mahur Beste'de bir ***Behçet Bey***'in hikâyesi anlatılır. Fakat romanın ortasında yazar kahramanını unutur. İkinci yarıda Behçet yok ortada… Roman biter…

Siz **Behçet** olsanız ne yaparsınız?

Zehir-zemberek bir mektup döşeniyor. Bunu, yazanın cevabi mektubundan anlıyoruz…

-Sen ne biçim yazarsın? Böyle romancılık mı olur? Beni kitabın ortasında unuttun. Nasıl unutabilirsin?!

Tanpınar, ona cevabi mektup yazmış:

-Haddini bil! Bir kere şunu bil ki; ben, senin romanını yazdığım sürece sen varlık kazanıyorsun. Yani, roman yazılmazsa birey ortaya çıkmaz. Ne yapayım? Öyle bir toplumda yaşıyorum ki, bu birey ancak yarım ortaya çıkabilmiş. Tam Türk bireyi yok! Senin etrafına başka sesler doluştu… Ben de o seslerin peşine düştüm. Şimdi ahenkleştirmeye çalışıyorum… Roman bitti.

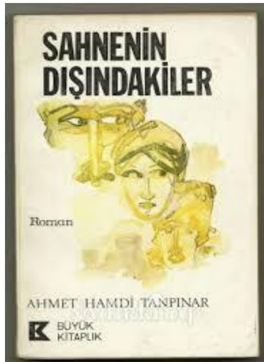
Bireyleşmede yarım kalmışlığımızı bize anlatıyor… Ben dindar insanları da görüyorum. ***"Ben bireyim!"*** falan… *"Birey"* demek, gelişigüzel kullanabileceğimiz bir kelime değil. Birey demek, ***"tanrısız ve toplumsuz, ben kendi ayakları üzerinde durabilirim"*** demektir. Bu ikisine ihtiyacım yok demektir. İnsan olmak, "yaklaşmak" demektir.

Beşer, birbirine yaklaştıkça insan olur. Bizim kültürümüzün tanımı budur. Allah, ***"ben cemaatle beraberim"*** diyor. **"Allah'ın eli cemaatin üzerinedir."**

Yani, bizi sürekli beraber olmaya, birlikte davranmaya, birlikte yaşamaya zorluyor. Bu belki doğal bir şey… Bir ailenin içinde doğuyoruz. Bazı hayvanlar mesela, doğarken hemen hayata intibak ediyor. Hemen yüzmeye başlıyor. Hemen koşmaya başlıyor. Ama insan öyle değil! Uzunca bir zaman gerekiyor hayata intibak edebilmesi için. Bunu da aile yapıyor. Aile bir toplumun parçası… Dolayısıyla bizim kültürümüz bize insan olmayı… -*Klasik Batı dünyasında da böyleydi. Modernlik öncesinde diyelim.*- Ama modern Batı kültüründe, modern toplumda birey olmak daha üstün bir şey… Daha güzel bir şey…

Ben, ***"hangisi daha iyi?"*** diye bir tartışmaya girmiyorum ama birey olmak, ***"yalnız başına yapabilmek"*** demektir. Tanrıyı ve toplumu parantez içine alabilmek demektir. Bizim bireyimiz o açıdan gerçek anlamda bir birey değildir. O da kurgu bireydir. Roman o açıdan çok önemli.

İlk Türk bireyi, **Ahmet Cemil**'dir. ***Mai ve Siyah***'ı 1890'larda, 30 yaş civarındaki **Halit Ziya**'nın kurguladığı tiptir ilk gerçek bireyimiz. Çünkü Süleymaniye semtinde oturmaktadır. Ama o muhteşem camiden kulağına hiç ezan sesi gelmemektedir. O 200 sayfalık roman boyunca hiç camiye gidip 2 rekât namaz kıldığın görmüyoruz. Hiç imam efendiye herhangi bir şey danıştığını görmüyoruz. Hâlbuki klasik bir toplumda bunun olmaması imkânsızdır.

Yine, **Tanpınar**'a döneyim… ***Sahnenin Dışındakiler***'de diyor ki… Yani, bu bizim ***Mai ve Siyah***'ın geçtiği eski toplumu aslında anlatıyor. ***"Bu toplumun esas faaliyeti ibadet idi"*** diyor. ***"İçtimai jeolojinin merkezi cami idi"*** diyor. Yani, her şey caminin etrafında döner…

Mesela, ***Sahnenin Dışındakiler*** romanının kahramanlarından birisi, **Mürai İbrahim Efendi'**dir. *Mürai, ikiyüzlüdür* yani. O bile, evden çıkarken sanki taşlıkta/askıda bir dindar insan maskesi varmış gibi onu

takar öyle çıkardı sokağa… Çünkü toplum, ticaret etrafında değil; ibadet etrafında örgütlenmiştir. Ticaret ve diğer faaliyetler, insanın ibadet etmesine yaradığı ölçüde değer kazanır.

Halide Edib'e buradan girebiliriz. **Halide Hanım** diyor ki;

"Ama modern olmak istiyoruz. Modern olmazsak ayaklar altında kalacağız. İşte görüyorsunuz… Balkan Harbi'ni yaşadık Çanakkale'yi yaşadık… Hamdolsun İstiklal Harbi'ni yaşadık… Ama neticede perişan durumdayız. Güçlü ve modern olmak zorundayız..."

Bunu bu romanlarla irtibatlandırarak söylüyorum; ***"Toplumun içtimai jeoloji merkezini yani asli faaliyeti ibadetten ticarete kaydırmamız lazım."***

Onun için romanının başlığı ***Sinekli Bakkal***'dır. Gelişigüzel verilmiş değildir bu başlık.

Bir semttir ***Sinekli Bakkal***[10]… Semtin camisine bakın mesela… Çok kasvetli bir yerdir artık. Yani, insanları çeken bir yer değildir. Huysuz bir imamı vardır. Sürekli cehennemden söz eder. İnsanları cennete teşvik etmez.

Böyle bir ortamda bizim kahramanımız, hafız bir çocuk olarak belirir. Yani biliyorsunuz, romanın ana kahramanı, **Rabia**'dır. **Rabia**, babası soytarı olan, kendisi küçükken imam dedesinin yanında hafızlık yapmış ama hafızlık yaparken de imamın onun sırtından epey para kazandığı… Sesi güzel olduğu için konaklara çağrılıyor falan… Yani, burada din-ekonomi ilişkisinin de ilk nüvelerini yansıtıyor.

---

[10] Görsel kaynak: https://tr.web.img3.acsta.net/pictures/19/08/28/12/25/0737794.jpg

Şunu özetle anlatmaya çalışıyor **Halide Edib**:

"Modern olmak istiyorsak, şeytanı iyi bilmemiz lazım."

Onun için **Peregrini** diye bir tip çıkarıyor sahneye… **Peregrini**, eski bir rahiptir fakat ateistleşmiştir. Büyük bir sanatkârdır; musiki dersleri veriyor ve ***"Tılsımlı Kuyu"*** diye büyük bir bestenin peşindedir. Bu bestesini de, kendisini geleceğe bağlayacak olan çocuğu da **Rabia** sayesinde elde edebilecektir. **Rabia**'ya âşık olur ona ders verirken… **Rabia** da ondan, şeytanın önemli olduğunu anlar.

Onun (şeytanın) karşısına **Halide Edib**, **Mevlana**'yı çıkarıyor. Şeytanı modern çağda **Mevlana** ile dengelemeye çalışıyor. Yani, modernleşmek zorundayız fakat bir maneviyat temeli de bulmak zorundayız. Bu da bizim geçmişimizde var… Bunu Cumhuriyetçiler gibi böyle bir tarafa atmak hem imkânsızdır, hem de ahmaklıktır, gereksizdir, akıllıca bir şey değildir… Bir denge bulmamız lazım. Şeytanın karşısına bir **Mevlana** formülü çıkarıyor.

Vehbi Dede dediği aslında yumuşak bir Müslümanlığı şeytanın avukatına karşı dengeleyici bir unsur olarak kullanıyor ve aslında bir tür Doğu-Batı sentezi -belki o romanın yazılışından 70-80 yıl sonra dillendirilen- bir ***"medeniyetler ittifakı"*** öngörüyor. Bu, onun aynı zamanda bir temennisi mi bilemem ben… Kimse bilemez… Bir romancının derdi, şunu bunu temenni etmek değil; mevcut gerçekliği anlamaya çalışmak ve geleceği öngörmeye gayret etmek... Bence çok şeyi öngörüyor…

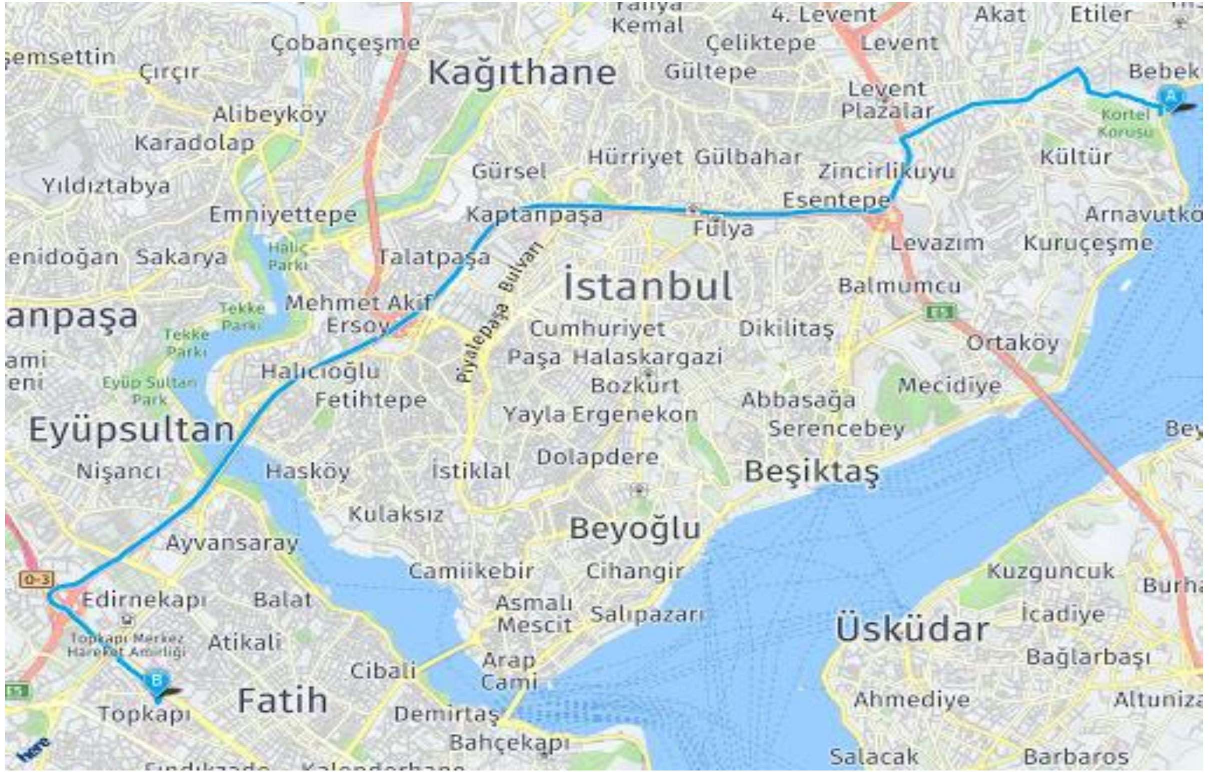
Mesela, **Rabia**, ***Sinekli Bakkal*** semtinden hiç çıkmıyor. Evlilik için onu şart koşuyor. Diyor ki; Sinekli Bakkal'da hem de dedesinin eski evinde… Onu restore ediyorlar. En büyük sıkıntı, piyanoyu o dar yere nasıl sokacaklar falan…

Sonra yer yatağı… Adam, ***"Ben Avrupalıyım. Yerde yatamam."*** diyor falan. **Halide Edib**, şunu anlatmaya çalışıyor:

"Aslında dini bağlılık dediğimiz şey, aynı zamanda bir mekâna bağlılıktır. Hatta inançtan bile daha fazla mekâna bağlılıktır."

Mesela, **Rabia**'yı **Bebek**'e götürmek istiyor. Önce direniyor. Sonra Bebek yolculuğu… Sinekli Bakkal'daki o Bebek yolculuğu bizim son 70-80 yıllık bütün Batılılaşma-Batılılaşamama, yarı yolda kalma serüvenimizin özeti gibidir.

Ahmet Murat: Bebek de bunun sembolü gibi... ***Harbiye*** gibi mi yani? ***Fatih Harbiye***'deki?

Mustafa Özel: Bir yerde Fatih civarından, Aksaray civarından Bebek'e gideceksin... Araba hazırlanıyor… Arkasından su dökülüyor…

Böyle uzun bir gurbete gidilecekmiş gibi… Sonra orada, her köşede **Rabia**'yı bir *"köşe dönücü"* gibi gösteriyor. Yan, her köşeyi dönüşte, maneviyatından bir şey kopuyor. Fakat çabuk intibak ediyor ve **Peregrini**'ye -*artık Osman'a*- diyor ki kocasına… Robert Kolej'e yakın bir yere gidiyorlar. Oradan org sesleri geliyor ve org seslerini kendi Kur'an okuyuşuna benzetiyor. Bir yakınlaşma hissettiriyor. ***"Bir oğlumuz olursa, bu mektebe gönderelim."*** diyor.

Bu sefer **Peregrini** karşı çıkıyor. ***"Hayır"*** diyor. ***"Çünkü orada sükûn yok, ahenk yok, sürekli didişme var."*** diyor. O, Batı dünyasını temsil ediyor. ***"Ben çocuğumun daha ahenkli bir dünyada yaşamasını istiyorum."***

Yani, **Halide Edib**'in bunları 1930'ların ortalarında kurgulamış olması, filozofluktan öte bir şeydir bence… En büyük romancımız mıdır? Onu ben bilemem. Edebiyat tarihçileri karar versinler. Ama ***Sinekli Bakkal***'ın son 150 yılda yazdığımız en büyük roman olduğu konusunda taviz vermem!

Ahmet Murat: Hocam, peki, bunu siz iktisatçılarla paylaşıyorsunuz bu kanaatlerinizi, görüşlerinizi… Nasıl karşılanıyor?

Mustafa Özel: Edebiyatçılar daha kolay anladılar. Yani, ben doğrusu bu kitapları yazarken edebiyatçılardan daha fazla soğukluk -tepki demesem bile- bekliyordum. Tersi oldu...

Evet, yaklaşan iktisatçılar da oldu ama on iktisatçıdan biri yaklaştı… On edebiyatçıdan dokuzu yaklaştı. Bunu da ümitvar bir şey olarak görüyorum. Çünkü aslolan edebiyattır, aslolan "söz"dür. Her şey "söz"ün etrafında döner. Başlangıçta kelam vardı.

Ahmet Murat: Hocam, şimdi… Roman tarihimiz, romancılık tarihimiz zaman zaman tartışılıyor… Roman köklerinin bize ait olmadığı ve itiraf kültürüyle bağlantı kurularak Batıya ait olduğu falan da söyleniyor ama şimdi siz, birkaç tane önemli roman saydınız. Bunlar öncü romanlar… İşte, **Halit Ziya, Yakup Kadri, Halide Edib**'ten bahsettiniz. Devamında da büyük romanlar çıktı. Bugün herhalde bu tartışma bitmiş olsa gerek… Nasıl görüyorsunuz? Yani, roman artık bizi ifade eden, bizim de kuşattığımız, kendimize mal ettiğimiz bir tür olsa gerek artık?

Mustafa Özel: İstanbul'a ilk geldiğim yıllarda Cağaloğlu'na, bir de Beyaz Saray'a çok giderdim. Beyaz Saray'da rahmetli İsmail Bey'in Enderun Kitabevi'nin camekânında, vitrininde bir kitap… Hiç unutmuyorum… ***"Radyoda Kur'an-ı Kerim dinlemek helal midir, caiz midir?"*** 1960'larda bu sorular soruluyordu. Bugün bu soruyu soran var mı? Yani bu kadar hızlı bir dönüşüm var. Aslında, bu dönüşümü romanlar üzerinden bile görebiliyoruz…

Demin anlattığım ***Mai ve Siyah***'ın *"birey"* olan kahramanı **Ahmet Cemil**, intihar etmiyor. Yazar, onu intihar ettirtemiyor. Anne sesiyle kurtarıyor. Çünkü Osmanlı toplumu… Evet, bir çözülüş var ama "*birey*"i ortaya çıkarmamış... Bireyin birey olduğunu ispat yollarından biri de intihardır…

Batı romanı iki izlek üzerinden yürümüştür. Biri itiraf, sizin de işaret ettiğiniz gibi… Diğeri de intihardır. O yüksek emelleri gerçekleşmeyince**, tanrısız ve toplumsuz edemeyince**, yaşam anlamını yitiriyor, o da intihar ediyor. Bu, **Goethe**'de var, **Dostoyevski'**de var… Herkeste görürsünüz. **Madam Bovary**'de var…

Madam Bovary, aslında bizi tüketim kültürüne hazırlayan… -*O bir taşralının hazin öyküsü değildir.*- O, ondan sonraki 200 yılın borçlandırılmış çılgın tüketicisinin çaresizleşmesinin hikâyesidir.

Mesela, **Zola** bütün eserlerinde şunu anlatmaya çalışıyor:
"Bir yeni sistemde doğmuşsunuz. Adına kapitalizm deyin, başka bir şey deyin. Bu sistem; erkeğin kadını, kadınını eşyayı, eşyanın da erkeği tükettiği bir sistemdir. Böyle bir döngü kurulmuştur. Bunu en iyi romancı verebilir."

Ahmed Cemil'e geri dönüyorum... **Halid Ziya,** ***Mai ve Siyah***'ı yazarken kahramanını intihar ettirtemiyor. Çünkü gerçekçi bir yazardır. Henüz tam anlamıyla Osmanlı toplumu intihara yatkın değil. Yani, hızlı bir çözülüş var ama eli gitmiyor. Ama 10 yıl sonra ***Aşk-ı Memnu***'yu yazarken Bihter gayet rahat intihar ediyor. 20 yıl sonra ***Nesl-i Ahir***'i yazarken **Süleyman Nezih** -*yanlış hatırlamıyorsam*- intihar ediyor. *(Romanda intihar eden İrfan ve babası-Muhammet Negiz*[11]*).* Yani, çözülmenin de ne kadar hızlı olduğunu gösteriyor.

Ahmet Murat: Doğru… 10 yıl çok kısa bir süre aslında…

Mustafa Özel: Bizim yaşadığımız şey de öyle… Biz de şu anda ***Sinekli Bakkal***'ın 80 yıl sonrasını yaşıyoruz… Çünkü ***Sinekli Bakkal***'da **Soytarı**'nın hafız kızı, şarkıcı oluyor sonra... Sonra oğlunu, Bebek'e Robert Kolej'e götürmeye yatkın hale geliyor… Biz bunların hepsini yaşamadık mı?

Bunlar, sadece Türkiye'de olan şeyler değil… Afrika'da… Diyelim ki, Senegal'de… **Şeyh Hamidu Kan**… Adnan Tekşen'in kulakları çınlasın… Neredeyse 40 sene oldu… Yeryüzü yayınlarından… ***Mahrem Macera*** ya da ***Müphem Macera***… Onu çevirdi… Çok da güzel bir çeviri… Yeniden bulup yayınlamak lazım… Orada şunu anlatıyor… Diyor ki;

"İslamiyet, bizim toplumumuzun -Senegal toplumunun- yüksek tabakasının sorumluluğundadır aslında… En soylu olanlar, en zengin olanlar, en yönetici durumunda olanlar, en zeki çocuklarını hafızlığa göndermeli -diyorlar-… Dini ancak bu şekilde koruyabiliriz."

Samba Diallo… O romanın kahramanı da büyük üstadın, medrese üstadının yerine geçmesi beklenen, geleceğin müçtehididir diyelim… Geleceğin müceddididir. Onu hazırlıyorlar… Fakat o arada kolejler açılmış… ***"Beyaz Okullar"*** açılmış…

"Çocuklarımızı beyaz okullara gönderelim mi, göndermeyelim mi?

"Göndermeyelim" diyenlerin tezi gayet açık: ***"Çocuklarımız bozulur…"***

[11] https://www.edebiyatvakti.com/yazi/bir-devir-romani-nesl-i-ahir-1815

Peregrini’nin aslında **Rabia’**ya cevabı… ***“Çocuğu bozmayalım…”*** Kendisi *“Avrupalı”* olduğu halde ihtida etmiş olduğu için göndermiyor.

“Çocuklarımızı beyaz okullara gönderelim” diyenlerin de iki argümanı var… Romanda mecazi olarak anlatılıyor…

Bir tanesi diyor ki; ***“O okullarda keresteleri doğru çatmayı öğretiyorlar… Yani, iyi bina yapma sanatını, inşa sanatını, yeni teknolojiyi öğretiyorlar…”***

İki…

“O okullarda bizim bilmediğimiz haksız yere yenme sanatını öğretiyorlar…”

Haksız yere yenme… Haksızken de yenebilme… Çünkü onun zihninde… Yani, bir insanın, bir toplumun, bir ordunun haksız iken yenmesi diye bir şey olamaz, haklı olan yener…

“Hayır” diyor…

“Avrupalılar haksız ama yeniyorlar… Demek ki ‘haksız yere yenme sanatı’ diye bir şey var… Onu öğrenmemiz lazım. Bunun için çocuklarımızı beyaz okullara göndermemiz lazım!”

Sinekli Bakkal’da da **Rabia**’nın iki yüzü vardır… Yani, riyakâr anlamında iki yüz değil… Taşımak zorunda olduğu iki yüz… Biri geçmişe dönüktür… Biri geleceğe dönüktür… Geçmişe dönük yüzü mükedderdir… Kederlidir… Hüzünlüdür… Onunla ***Kur’an*** okur, ***Mevlid*** okur…

Bugüne getirirsek, onunla *Diriliş-Payitaht Abdülhamit* arasında gider geliriz yani... Onlar bizim vazgeçebileceğimiz şeyler değil… Onunla hüzünleniriz… **Mevlid…** İşte, **asr-ı saadet**…

Ama bir yüzü de **Rabia**'nın geleceğe dönüktür… Onunla şarkılar söyler… Neşelidir… E, bunları yaşamıyor muyuz?

Geçenlerde bir tartışma vardı… Nasıl devam ediyor bilmiyorum doğrusu…

"Dindarlar bu ülkede başörtüsü mücadelesini kazandılar ama tesettür mücadelesini kaybettiler…"

Bu, hepimiz bir ölçüde **Rabia**'laştık demektir… Hepimizin artık iki yüzü var… Bir yüzü geçmişte… Bir yüzü gelecekte…

Toplumumuz da biraz böyle ikiye ayrışmış durumda… Bir kısmımız **burada** yaşıyoruz ama **bugünde** yaşamıyoruz… Bir kısmımız **bugünde** yaşıyoruz ama **burada** yaşamıyoruz… Yani, yeni bir ilaç lazım. Bu ilacın geliştirilebilmesi için de romana ihtiyaç var…

Ahmet Murat: Siz, ***"romancı geleceğin tarihini yazar"*** derken aslında bu ***Sinekli Bakkal*** üzerinden onu çok iyi anladık. Neredeyse 100 sene olmuş yazılalı ama hikâye devam ediyor…

Mustafa Özel: Tabi… Hala onu yaşıyoruz yani…

Ahmet Murat: Hocam şimdi **Şeyh Hamidu Kan**'dan bahsettiniz… ***Mahrem Macera*** romanından… Siz, son zamanlarda bu kitaplara girmeyen Afrika romanıyla da alakalı yazılar yazdınız...

Mustafa Özel: Evet…

Ahmet Murat: Onları bir yerde toplayacak mısınız?

Mustafa Özel: ***Roman Diliyle Emperyalizm***… Her dergi üzerinden aslında öyle bir numaram var… Dergiciler duymasın… (Gülüyor…)

Mustafa Özel: Evet…

Mustafa Özel: Her dergi üzerinden bir kitap yazıyorum… Bir dergi üzerinden de ***Roman Diliyle Emperyalizm***'i yazıyorum… Yani, Batı sömürgecilerinin sömürdükleri ülkelerdeki… Türkiye hamdolsun sömürge olmadı ama bizde bir kültürel sömürgecilik yaşayageldik… Yaşamaya da devam ediyoruz… Bunun kaçınılmaz tarafları bile var… Bunların da en iyi romanlarda dillendirildiğini düşünüyorum…

Mesela, Nijerya bu açıdan çok verimli bir ülke… Çok büyük romancılar yetiştirdiler… Benim en fazla etkilendiğim; **Çinua Açebe (Chinua Achebe)**... Bir Afrika üçlemesi var…

- ★ Birinci kitap: ***Parçalanma***...

Yani, ***geleneksel bir putperest toplum, nasıl parçalanıyor? Niye parçalanıyor?*** O toplumun çok iyi nitelikleri var, özellikleri var… Fakat aynı zamanda kaba, vahşi diyebileceğimiz nitelikleri var…

Mesela, evlerde erkek çocuklara konuşma hakkı vermiyorlar… Sürekli baskı altında… Dayak diyorlar falan… Bir de ikiz doğuran kadınları ***"şeytanın çocukları"*** diye ormana atıyorlar…

Beyazlar geliyor… Kavgalar veriliyor… Beyazlar galip geliyor…
Sonra kiliseler kuruluyor… Fakat kimse kiliseye gitmiyor… Kimse, Hristiyanlığı ciddiye almıyor... Çünkü ***"Baba varmış, oğul varmış… Karısı nerede?"*** diyorlar… Yani anlatılanlar akıllarına girmiyor… Fakat diyor ki romancı;

"Evde baskı altındaki delikanlılarla, ormana atılan hanımlar birer-ikişer kiliseye gitmeye başladılar… Çünkü acı çeken oğul… Hz. İsa… Yani, o dinin şiiri onlara o kadar çekici geliyordu ki, akıllarıyla değil kalpleriyle kiliseye gitmeye başladılar…"

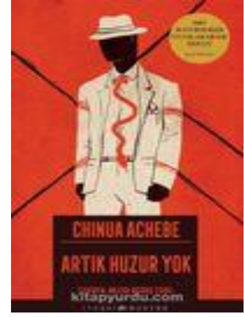
Yani, bunu ancak bir romancı bu şekilde anlatabilir…

Ahmet Murat: Yakalayabilir değil mi?

Mustafa Özel: Ve böylece toplumun bir kesimi Hristiyanlaşıyor…

★ *İkinci kitapta*, o Hristiyan ailelerin çocukları, Avrupa'ya okumaya gidiyorlar… Ateist olup dönüyorlar…

Onun için ikinci romanın başlığı; ***Artık Huzur Yok***.

★ *Üçüncü romanda* ise din adamının toplumla ilişkisi ve çelişkisi[12]…

Beyaz adamlar, din adamlarına bir tür ajanlık teklif ediyorlar… ***"Bizim adamımız ol"*** gibi…

Bu da çok onurlu birisi… Karşı çıkıyor, kabul etmiyor… O zaman, bunu biraz zora sokuyorlar… Hapsediyorlar… Kabile de korkusundan buna sahip çıkmıyor… O da kabilesine zıt gidiyor… ***"Madem bana sahip çıkmadınız… Ben de hasat zamanını ilan etmiyorum!"*** diyor…

Bizim ***"rüyet"*** dediğimiz ***"ay görünmeden nasıl Ramazan başlamıyorsa"***, onlarda da din adamı, ***"Ayı gördüm."*** diyecek, hasat başlayacak… Gördüğü halde ilan etmiyor… Öfkesinde haklı fakat eyleminde haksız… Çünkü aç kalacaklar…

Hasat başlamayınca, kilise uyanıklık ediyor… ***"Bize gelirseniz, biz hasat zamanını ilan ederiz"*** diyor.

Yavaş yavaş kiliseye gitmeye başlıyorlar… Yani, o zaman şunu hissettirmeye çalışıyor romancı: ***"Din adamı, iktisadi problemi çözmek zorundadır. İktisadi problemi çözmezse, toplum din değiştirir."***

Şimdi burada **kuram** var mı, yok mu?

Ahmet Murat: Olmaz olur mu hocam? Hem de çok ağır kuram var…

Mustafa Özel: Romanları ciddiye alalım…

Ahmet Murat: Hocam, son dakikalardayız… Şimdi… Bu roman… Bundan önceki çalışmalarınız… Yöneticilikle alakalı, iktisatla alakalı, siyasetle alakalı birçok eser verdiniz. Tecrübeleriniz de var ama biz şu anda roman çerçevesinde konuşuyoruz…

Son kitabınız ***Romanperver İktisatçı***'dan önce ***Roman Diliyle Siyaset*** ve ***Roman Diliyle İktisat*** çıktı… ***Roman Diliyle Emperyalizm*** çıkıyor diye müjde almış olalım… Başka ne var?

---

[12]"2007 Man Booker ödüllü, Afrika edebiyatının babası Chinua Achebe'den modern bir klasik. Chinua Achebe'nin Afrika üçlemesinin en son kitabı Tanrının Oku", https://www.kitapyurdu.com/kitap/tanrinin-oku/292761.html&manufacturer_id=7397 , Muhammet Negiz

Mustafa Özel: Bunlardan önce ***Roman Diliyle Emperyalizm***, bir yıl falan… Ama ondan önce ***Roman Diliyle İş Hayatı***, iki ay içinde çıkacak… Bir de ***Roman Diliyle Finans***'a çalışıyorum…

Yani, o en başta anlattığım bu, şiirleşmiş olan dünya finans sistemini belli post modern romanlar üzerinden okumaya çalışmak… Ben de bu sayede klasik romanlardan post modern romanlara doğru gelmiş olacağım… Çok sayıda roman var mı bilmiyorum… Yani, bir-iki roman gördüm… Onların bazılarına değindim ama inşallah yeterince bulurum… Fakat Batıda… Özellikle Amerika'da bu finansal sistemin mahiyetini kavramamıza el verecek çok ciddi romanlar var… Onları, Türk okuyucusuna tanıtmam lazım… Haberdar etmem lazım…

Ahmet Murat: Hocam… Hemen aklıma gelen başlıklardan bir tanesi de hukuk… Sanırım, ***Roman Diliyle Hukuk*** da yazılması icap eder… Başka neler yazılması lazım sizce?

Mustafa Özel: Bu, ***Roman Diliyle İş Hayatı***'nda yüzde seksen roman diliyle iş hayatı ama yüzde on, roman diliyle din… Yüzde on da roman diliyle hukuk…

Mesela, roman diliyle hukukta, **Melville**'in ***Billy Budd*** romanı var… Müthiş bir romandır… ***"Billy"*** bir isim fakat ***"Bill of Rights"***, ***"Haklar Senedi"***... Amerika'nın o meşhur anayasasının felsefesini oluşturan Haklar Senedi'ne atıfta bulunuyor…

Romancı şunu sorguluyor:

"Yani, gerçekten bizim bireye özgürlük veren bir haklar senedimiz ve bir anayasamız var mı? Yok mu?"

Verdiği cevap şu:

"Bireyin hakkı ile devletin çıkarı çatıştığı zaman, kesinlikle devletin çıkarı önceleniyor."

Ve bunu o romanı ile müthiş biçimde anlatıyor.

Ahmet Murat: Onu, siz ***Roman Diliyle İş Hayatı'***nda....

Mustafa Özel: Bir parça olarak anlattım… Mesela, **Tolstoy**'un ***Diriliş*** romanı… Müthiş bir romandır! Ana teması, ***"vicdan azabı"***dır. Fakat o vicdan azabına kapılan **Rus prens Mişkin**, şehir şehir dolaşırken, o haksızlık ettiği kadın… Çünkü sürgüne gönderilmiş… Onun peşinden giderken, hapishaneleri tanıyor… Ve roman boyunca şunu tartışıyor:

"Hapis cezasının mantığı ne?"

Ve kesinlikle hapis cezasının mantıksız bir ceza olduğunu, onun yerine *"kısasa kısas"* prensibinin konması gerektiğini söylüyor…

Şimdi, bunun herhangi bir hukuk fakültesinde tartışıldığını… ***Billy Budd****'*ın okunduğunu biliyor musunuz?

Ahmet Murat: Hiç rastlamadım… İnşallah bunlar vesile olacak…

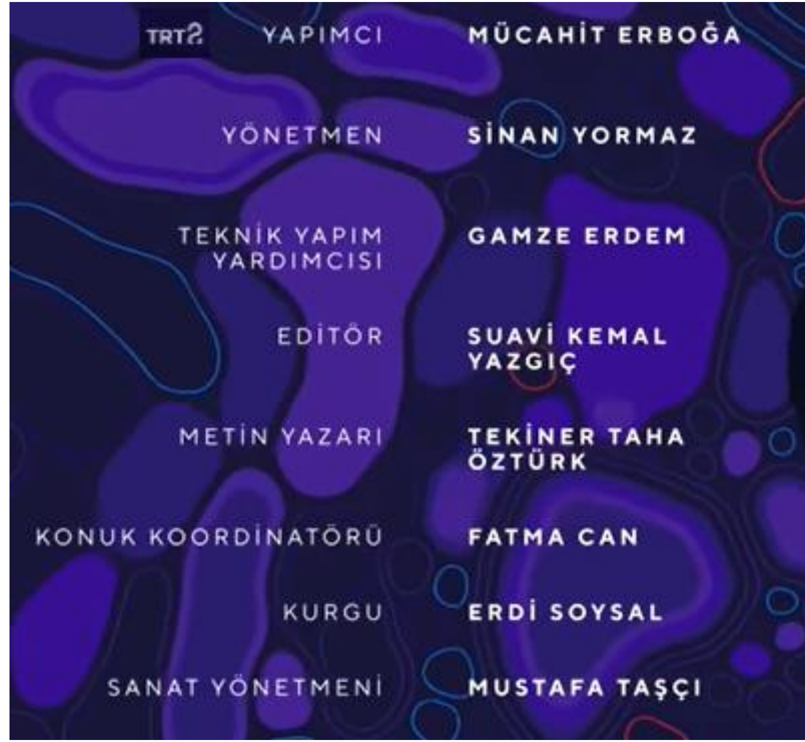
Hocam, çok teşekkür ederiz. Sağ olunuz… Ayaklarınıza sağlık. Yeni çalışmalarınız kolaylıklar diliyoruz.

Efendim, edebiyat söyleşilerinde bugün yazar-iktisatçı Mustafa Özel'i ağırladık. Yeni bir bölüm ve yeni konuklarla karşınızda olacağız.

Hoşça kalın..[13].

---

[13] ***Metin içerisindeki muhtemel yazım hatalarını mnergiz@live.com adresine göndermenizi rica ederim. Yararlı olması dileklerimle…*** Muhammet Negiz

TRT2
YAPIMCI
MÜCAHİT ERBOĞA
YÖNETMEN
SİNAN YORMAZ
TEKNİK YAPIM YARDIMCISI
GAMZE ERDEM
EDİTÖR
SUAVİ KEMAL YAZGIÇ
METİN YAZARI
TEKİNER TAHA ÖZTÜRK
KONUK KOORDİNATÖRÜ
FATMA CAN
KURGU
ERDİ SOYSAL
SANAT YÖNETMENİ
MUSTAFA TAŞÇI

"Edebiyat bizi kalbe yaklaştırır ve kalp olandan sakındırır" diyen Özel; "Marks, Weber ve Durkheim'ın eserlerine 'toplumbilim' diyorsak, Balzac, Dickens ve Tanpınar'ın yazdıklarına da 'romanbilim' demeliyiz" mottosundan hareket ediyor... Böylece "roman" denilen, gerçeklerle dopdolu hakikatsiz hikâyenin sadece yazarının değil, yazıldığı zamanın, kültürün ve coğrafyanın da eseri olduğunu anlıyoruz...